

अनेकांत एज्युकेशन सोसायटीचे
तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय, बारामती

M.A.I (सेमिस्टर १)

इतिहास

C.P. 4203 मराठ्यांचा सामाजिक व आर्थिक इतिहास

Question Bank

बहूपर्यायी प्रश्न —

१. शिवकालिन स्थानिक प्रशासनामध्ये सर्वात शेवटचा घटक कोणता होता.
अ — परगाणा
ब — सुभा
क — ग्राम
ड — यापैकी नाही
२. गावातील कोणत्या सत्तेमध्ये सर्व गावक-यांचा समावेश होत असे.
अ — दिवाणसत्ता
ब — देशसत्ता
क — ज्ञातिसत्ता
ड — धर्मसत्ता
३. गावातील जमिन मोजण्याचे काम कोणत्या अधिका-याकडे असे.
अ — चौगुला
ब — महाजन
क — पाटील
ड — कुलकर्णी
४. 'ग्रामलेखी' म्हणून कोणता अधिकारी ओळखला जात असे.
अ — पाटील
ब — कुलकर्णी
क — चौगुला
ड — यापैकी नाही
५. शिवकालिन ग्रामव्यवस्थेमध्ये मृत जनावरांना हलविण्याचे काम कोणाकडे होते.
अ — मांग
ब — महार
क — रामोशी
ड — यापैकी नाही
६. गटात न बसणारा शब्द ओळखा.
सोनार, तेली, कोळी, जोशी, गोंधळी
अ — सोनार
ब — तेली
क — कोळी
ड — जोशी
७. छत्रपती शिवाजीच्या निधनानंतर कोणती पत्नी 'सती' गेली.
अ — सोसराबाई
ब — काशीबाई

- क - पुतूळाबाई ड - यापैकी नाही
८. छत्रपती शिवाजीचा पहिला विवाह वयाच्या कितव्या वर्षी झाला.
- अ - ९ व्या ब - १० व्या
- क - १२ व्या ड - १४ व्या
०९. वधूला जबरदस्तीने पळवून नेऊन विवाह केला जात असे.
- अशा विवाहाला काय म्हणत.
- अ - असूर विवाह ब - राक्षस विवाह
- क - विषम विवाह ड - यापैकी नाही
१०. छत्रपती शिवाजीने जमिन महसूल वसूल करण्यासाठी स्वराज्याचे किती विभाग पाडले.
- अ - दोन ब - तीन
- क - चार ड - सहा
११. परगाण्यात साधारणतः किती खेड्यांचा समावेश होत असे.
- अ - ४० ते ६० ब - ५० ते ७०
- क - ४० ते ५० ड - ४० ते ७०
१२. जमिन मोजणी करण्याचा आदर्श छत्रपती शिवाजीने कोणाकडून घेतला होता.
- अ - शहाजी ब - जिजाबाई
- क - दादोजी कोंडदेव ड - मलिक अंबर
१३. १ बिघा किती चौरस काठयांचा होत असे.
- अ - ३० काठया ब - २५ काठया
- क - २० काठया ड - यापैकी नाही
१४. छत्रपती शिवाजीच्या अष्टप्रधान मंडळातील कोणत्या अधिका-याने जमिन महसूलाची नवीन पध्दती शोधून काढली.
- अ - दत्ताजी त्रिंबक ब - नारो निळकंठ
- क - रामचंद्र त्रिंबक ड - यापैकी नाही
१५. पडीक जमिन लागवडीखाली आणणा-या शेतक-याकडून त्या पडीक जमिनीवर किती वर्षे शेतसारा घेतला जात नसे.
- अ - तीन वर्षे ब - पाच वर्षे
- क - सहा वर्षे ड - चार वर्षे

१६. पडीक जमिन लागवडीखाली आणणा-या शेतक-याकडून किती वर्षानंतर पुर्ण शेतसारा वसूल केला जात असे.
- अ — १० वर्षानंतर ब — ०८ वर्षानंतर
क — १२ वर्षानंतर ड — यापैकी नाही
१७. 'दक्षिणेकडून येणा-या मालाची ही एक उत्कृष्ट बाजारपेठ होती परंतू शिवाजी व मोगल यांच्यातील सतत होणा-या युद्धामुळे या पेठेची अगदी वाताहात झाली' चौल बंदरा विषयी वरील वर्णन कोणत्या परकीय प्रवाशाने केले आहे.
- अ — जॉन फ्लायर ब — निकोलस मनूची
क — अँबे करे ड — फ्रॉन्सिस मार्टिन
१८. छत्रपती शिवाजीने जहाज बांधणीचा उदयोग कोणता प्रदेश जिंकल्यानंतर सुरू केला.
- अ — जावळी ब — जुन्नर
क — दक्षिण कोकण ड — कल्याण भिवंडी
१९. शिवकालखंडात पांढरा कागद कोणत्या प्रदेशातून मागविला जात असे.
- अ — मोगल ब — आदिलशाही
क — गोव्याचे पोर्तुगीज ड — यापैकी नाही
२०. छत्रपती शिवाजीने स्वतःच्या पहिल्या राज्याभिषेकाच्या प्रसंगी निर्माण केलेल्या 'शिवराई होन' चे वनज किती होते.
- अ — ५२ ग्रेन ब — ४२ ग्रेन
क — ४२.१२ ग्रेन ड — ४२.२५ ग्रेन
२१. मराठाकालिन शिक्षण संस्थानातून शिक्षण पूर्ण करणा-या विद्यार्थ्यांना कोणत्या पदव्या दिल्या जात असत.
- अ — विद्यावाचस्पती ब — गुरू
क — वैदिक ड — यापैकी नाही
२२. बलोपसना करण्यासाठी कोणत्या संताने महाराष्ट्रात मारूतीची मंदिरे निर्माण केली.
- अ — संत तुकाराम ब — संत रामदास
क — संत एकनाथ ड — संत नामदेव
२३. मराठ्यांच्या युद्ध मोहिमा हिंदू धर्मातील कोणत्या सणापासून सुरू होत असत.
- अ — दिवाळी ब — शिमगा

- क — अक्षयतृतीया ड — दसरा
२४. छत्रपती शिवाजीने कोणत्या धातूचे नाणे निर्माण केले नाही.
अ — सोने ब — चांदी
क — तांबे ड — यापैकी नाही
२५. १ होन म्हणजे किती प्रताप
अ — २ प्रताप ब — १ प्रताप
क — ४ प्रताप ड — यापैकी नाही
२६. छत्रपती शिवाजीच्या नाण्यांबद्दलचे वर्णन कोणत्या बखरीतून मिळते.
अ — सभासद बखर व चिटणीस बखर
ब — चिटणीस बखर व चित्रगुप्ताची बखर
क — सभासद बखर व चित्रगुप्ताची बखर
ड — शिवछत्रपतींची ९१ कलमी बखर व चित्रगुप्ताची बखर
२७. शिवकाळातील 'लारी' हे नाणे किती पेन्स किंमतीचे होते.
अ — ६ पेन्स ब — १० पेन्स
क — ८ पेन्स ड — १२ पेन्स
२८. नदीच्या किना-या जवळील जमिन कोणत्या नावाने ओळखली जात असे.
अ — धुळपट ब — पेरणू
क — मळई ड — माळ — वरकस

एका वाक्यात उत्तरे —

१. शिवकालखंडात केंद्रीय प्रशासन (सरकार) आणि सामान्य रयत यांच्यातील मध्यस्त कोण होता?
२. परागंदा झालेल्या रयतेला पुन्हा गावात आणण्याचे काम कोणाचे होते?
३. देशमुख व देशपांडे वतनदारांमधील फरक कोणता होता?
४. बलुतं म्हणजे काय?
५. आलुतेदारांची यादी सर्वप्रथम कोणत्या इतिहासकाराने दिली आहे?
६. शिवकाळात देवाला वाहिलेल्या मुलीला काय म्हणटले जात असे?
७. पतीच्या निधनानंतर पतीच्या मालमत्तेत तिच्या मुला इतकाच त्या विधवेचाही हिस्सा

असतो. हे मत कोणत्या स्मृतीत प्रतिपादन केलेले आहे?

८. शिवकाळातील ब्राम्हण समाजामध्ये कोणते पोट – प्रकार होते?
९. शिवकाळातील व्यापार कोणाच्या ताब्यात होता?
१०. इ.स.१६३० मध्ये पडलेला दुष्काळ कोणत्या नावाने ओळखला जातो?
११. शिवकाळातील प्राथमिक शिक्षणात कोणत्या लिपीला महत्त्व होते?
१२. भागवत धर्मातील वारकरी कोणते दैवत मानत असत?
१३. शिवकाळातील जमिन मोजणी करण्यासाठी वापरण्यात येणा-या काठीला कोणत्या नावाने ओळखले जात असे?
१४. जमिन मोजणी करण्याची कोणती पध्दत आण्णाजी दत्तोने शोधून काढली?
१५. पाटस्थळ जमिनीवरील कर हा मोटस्थळ जमिनीवरील करापेक्षा जास्त का होता?
१६. संत तुकाराम महाराजांनी 'थोरल्या दुष्काळा'चे वर्णन कोणत्या शब्दांत केले आहे?
१७. शिवकाळातील ग्रामव्यवस्थेमधील 'उपरी'लोक मिरासदार केंव्हा बनत असत?
१८. शिवकाळातील ग्राम व्यवस्था स्वयंपूर्ण का होती?
१९. शिवाजीच्या ताब्यात नसलेल्या बंदरांची नावे सांगा?
२०. जॉन फ्लायर यांच्या मते शिवाजीच्या राज्यात प्रवेश करण्यासाठीचे प्रवेशद्वार कोणते होते?
२१. सरदेशमुखी कर कोणाकडून वसूल केला जात असे?
२२. स्वराज्यातील व्यापा-यांना काही वेळा नियमित करा पेक्षा जास्त कर द्यावा लागत असे—त्याला काय म्हटले जात असे?
२३. कृष्णाजी अनंत सभासदाच्या मते शिवाजीचा एकूण महसूल किती होता?
२४. छत्रपती शिवाजीने कोणत्या धातूची नाणी पाडलेली नव्हती?
२५. होन नाण्याचे प्रमाणभूत वनज किती होते?

प्रश्न २. टिपा लिहा —

१. पाटील
२. कुलकर्णी
३. मिरासदार
४. देशमुख
५. देशपांडे

६. शिवकाळ — सती प्रथा
७. जिजाबाई
८. ताराबाई
९. येसूबाई
१०. शिवकालीन — बालविवाह
११. शिवकालीन — बहुपत्नीत्वाची चाल
१२. पीकपहाणी
१३. शिवकालीन कापड उदयोग
१४. लाकुडकाम व जहाजबांधणी
१५. मिरासपट्टी
१६. जकात कर
१७. सुरत लुट
१८. व्यवसाय कर
१९. नाणी
२०. चांदीचे नाणे — लारी
२१. कवि कलश
२२. संताजी घोरपडे
२३. छत्रपती संभाजीचे साहित्य
२४. रामचंद्रपंत अमात्य

Short Question –

१. शिवकाळातील ग्रामिण व्यवस्थेतील पाटील पदाचे महत्त्व सविस्तर स्पष्ट करा.
२. 'ग्रामिण व्यवस्थेतेमध्ये बलुतेदारांना अनन्य साधारण महत्त्व होते' या मताशी आपण सहमत आहात का? उदाहरण स्पष्ट करा.
३. शिवकालीन परगण्यातील महसूल आकारणीमधील 'देशमुख' व 'देशपांडे' यांची भूमिका स्पष्ट करा

४. शिवकालीन ग्रामीण—व्यवस्थेमधील विविध सत्तांचा आढावा घ्या.
५. शिवकालीन राज्यकर्त्या स्त्रीयांचा आढावा घ्या.
६. छत्रपती शिवाजीचा स्त्री—विषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
७. छत्रपती शिवाजीच्या जिवनातील कल्याणच्या सुभेदाराच्या सुनेचे प्रकरण
(दंतकथा) सविस्तर स्पष्ट करून तुमचे मत लिहा.
८. मोगल इतिहासकसार खाफिखनाने महाराणी ताराबाईचा गौरव का केला?
९. शिवकालीन जनतेवरील धर्माचा प्रभाव स्पष्ट करा.
१०. जमिनीची वर्गवारी स्पष्ट करून त्यावरील आकारण्यात येणा-या कराचा आढावा घ्या.
११. छत्रपती शिवाजीने जमिन महसूल आकारणीच्या पध्दतीमध्ये केलेल्या बदलांचा आढावा घ्या.
१२. शिवकालीन सारा आकारण्याची तत्वे स्पष्ट करा.
१३. छत्रपती शिवाजीच्या जमिन—महसूल विषयक सुधारणा स्पष्ट करा.
१४. शिवकालीन अंतर्गत व्यापाराचे वर्णन करा.
१५. छत्रपती शिवाजीचे व्यापार विषयक धोरण स्पष्ट करा.
१६. शिवकालीन परकीय व्यापाराचा आढावा घ्या.
१७. पेशवेकालिन जमीन महसूल प्रशासन स्पष्ट करा.
१८. पेशवेकालिन सामाजिक सण व उत्सव यांची माहिती द्या.
१९. पेशवेकालिन जमिन महसूल पध्दतीचा आढावा घ्या.
२०. मराठाकालिन शिक्षणपध्दतीचे टीकात्मक परीक्षण करा

Long Question –

१. शिवकालिन ग्रामिण समाज जीवनाचा आढावा घ्या.
२. शिवकालिन आलुतेदारी पध्दतीचा सविस्तर आढावा घ्या.
३. मराठाकालिन स्त्रियांचे सामाजिक जीवन स्पष्ट करा.
४. छत्रपती शिवाजीचे धार्मिक धोरण हे 'सहिष्णू' होते.या मताशी तूम्ही सहमत आहात का?
५. २१ व्या शतकातील स्त्रियांसमोरील आव्हानांचा आढावा घ्या.

६. शिवकालिन ग्रामव्यवस्थेची रचना व २१ व्या शतकातील महाराष्ट्रातील ग्रामव्यवस्थेची रचना यांमधील झालेल्या बदलाचा आढावा घ्या.
७. तुम्ही पाहिलेल्या छत्रपती शिवाजी महाराजांवरील एका ऐतिहासिक चित्रपटाचे परिक्षण करा.
८. शिवकालिन जमिन महसूल पध्दतीचा आढावा घ्या.
९. पेशवेकालिन जमिन महसूल पध्दतीचा आढावा घ्या.
१०. छत्रपती शिवाजीचा शेतीविषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करून २१व्या शतकातील राज्यकर्त्यांचा शेतीविषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
११. शिवकालिन व्यापारी बंदरांचा आढावा घ्या.
१२. पेशवेकालिन व्यापारी बंदरांचा आढावा घ्या.
१३. ऐतिहासिक चित्रपटातून दाखविण्यात येणारा इतिहास कितपत सत्य असतो? तुमचे मत स्पष्ट करा.
१४. पेशवेकालिन व्यापार — उदीमाचे परिक्षण करा.
१५. शिवकालिन बँकिंग पध्दतीचा आढावा घ्या.
१६. मराठाकालिन चलन पध्दतीचा आढावा घ्या.